

Непересічна подія в науковому житті «Свобода, рівність та гідність особи в правовій теорії та юридичній практиці»

Проблема прав, свобод, рівності та гідності людини і громадянина є однією з найактуальніших в юридичній науці. На зміну тоталітарним теоріям примату держави над суспільством та особою наразі приходять антропологічні уявлення про навколишній світ і людину в ньому, де людина виступає метою, а держава – засобом поліпшення її життя. Зазначене положення дістало закріплення в ст. 3 Конституції України 1996 р., де чітко зафіксовано, що метою держави є утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

Джерелами прав людини є невід’ємні якості кожної людини та її визначальні потреби щодо підтримання безпеки, свободи, гідності, опору насильству тощо. Ці суттєві ознаки буття людини є священними і невідчужуваними, наданими людиною від народження. Вони мають верховенство щодо держави. Уперше вони були закріплені в Декларації незалежності США (1776), у французькій Декларації прав людини і громадянина (1789).

В Україні визнання людини на конституційному рівні вищою соціальною цінністю водночас означає визнання вищими цінностями життя, свободи, честі та гідності людини. Як прояви існування людини вказані феномени виступають одночасно мірилом гуманізації та демократизації суспільства.

Поняття «людина» є рівноцінним поняттям «особистість», «індивідуальність», що характеризує, насамперед, те особливе, специфічне, що відрізняє конкретну людину як індивіда та особистість від усіх інших, включаючи як природні, тілесні, так і психічні й соціальні властивості; як успадковані, так і набуті, вироблені в процесі людського розвитку.

Нині в юридичній літературі стверджується позиція, що абсолютні права людини – це системоутворюючий стрижень кожної правової системи, ознака її демократичності та цивілізованості. В контексті цього важливо говорити також про свободу, рівність та гідність людини.

Принцип рівності людей у правах закріплено у ст. 21 Конституції України: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи є невідчужуваними і непорушними». Згідно зі статтею 24 Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і рівні перед законом. Це слід розуміти так, що закріплені Конституцією України права і свободи поширюються рівною мірою на всіх громадян і мають для них однаковий зміст.

Однією з важливих антропологічних характеристик людини є людська гідність, що розглядається як джерело її природних прав і свобод.

Питання гідності людини свого часу розглядав І. Кант, який намагався розкрити людську гідність через внутрішню свободу людини як таку, що впливає з гуманітарно-родової рівності людей. І. Кант визнавав гідність як абсолютну цінність. Людина як особа є суб’єктом практичного морального розуму і перевищує будь-яку ціну. Отже, людина не може розглядатись як засіб для цілей інших людей. Абсолютною цінністю може бути лише той, хто є істотою розумною і як ціль сама в собі здатна до самовизначення і самовідповідальності.

Актуалізація зазначених питань передбачає необхідність їх вивчення дослідниками різних галузей права. Численні дискусії в наукових колах зовсім не вичерпують усієї повноти проблеми та необхідності подальших наукових пошуків і вдосконалення практики їх реалізації. З огляду на зазначене й були присвячені останні події наукового життя вчених-правознавців.

Так, 23 травня 2013 року в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України на базі відділу теорії держави і права відбулася щорічна науково-практична конференція «Свобода, рівність та гідність особи в правовій теорії та юридичній практиці», яка об'єднала навколо цієї проблеми більше ста науковців різних рівнів.

У конференції взяли участь як провідні вчені-юристи України, так і представники молодого покоління науковців, а також студентська молодь. Всі учасники конференції полемічно і, водночас, толерантно обговорили фундаментальні проблеми, пов'язані із забезпеченням прав і свободи людини та громадянина, рівності та гідності особи у складних й суперечливих умовах сучасності, реалізації основних принципів права в контексті розвитку національної правової системи України тощо.

Із вступним словом на конференції виступив заступник директора Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України В. П. Нагребельний. Відкриваючи конференцію він, зокрема, зазначив, що проблематика цієї конференції є однією із найактуальніших та найважливіших сфер сучасних наукових досліджень, оскільки сама ідея прав і свобод людини, її честі та гідності, забезпечення справедливості та рівності в суспільстві є такими, що формують нові демократичні стандарти у суспільстві.

Так, виступаючи з доповіддю, яка присвячена проблемам правового статусу людини і громадянина в Україні в контексті конституційної модернізації на сучасному етапі, начальник відділу зв'язків з державними органами і міжнародними організаціями НАПрН України, Голова Комісії Конституційної Асамблеї з пи-

тань конституційного ладу та порядку прийняття і введення в дію змін до Конституції України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України О. В. Скрипнюк акцентував увагу на тому, що «належає організаційно-правове забезпечення конституційних прав і свобод людини має передбачати наділення різноманітних інституцій з прав людини реальною незалежністю та достатньо широкими повноваженнями для виконання своїх функцій у цій сфері». При цьому основною метою конституційної модернізації правового статусу людини і громадянина в Україні, на думку вченого, є розширення, змістовне збагачення й посилення реалістичності конституційно-правового статусу людини і громадянина.

На подібних чинниках суспільного прогресу акцентувала свою увагу завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України Н. М. Оніщенко, яка зробила висновок, що свобода, рівність, честь та гідність людини є найкращими «орієнтирами» демократичного становища особи в сучасному суспільстві, а тому вказані чинники повинні бути постійно в центрі уваги науковців та юристів-практиків, «справою» їх честі, запорукою успішного діалогу між державою, владою, суспільством й особою.

Постійний представник Верховної Ради у Конституційному Суді України, завідувач відділу зв'язків з органами правосуддя Апарату Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України А. О. Селіванов доповів щодо доктрини захисту соціальних і політичних прав і свобод громадян в умовах сучасної конституційної моделі судової влади.

Провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України Є. Б. Кубко в розрізі проблематики даної Конференції звернув увагу науковців на стандарти прав людини в контексті Європейського суду з прав людини.

Дискусію щодо питань рівності прав особи в законодавчій практиці України підняв заступник Керівника Апарату Верховної Ради України – керівник Головного юридичного управління, кандидат юридичних наук М. О. Теплюк.

Також активну участь у конференції взяли: доктор політичних наук В. П. Горбатенко, доктори юридичних наук О. М. Костенко, В. І. Семчик, О. Ф. Андрійко, Н. М. Пархоменко, О. В. Батанов, С. Д. Гусарев, Ж. О. Дзейко, М. І. Іншин, В. С. Ковальський, Н. І. Мяловицька, В. П. Плавич, С. Г. Стеценко, О. Д. Тихомиров, А. Є. Шевченко, проф. С. В. Бобровник, проф. І. Б. Усенко та ін.

Молоді вчені, аспіранти, здобувачі та студентська молодь також не залишилися осторонь тих проблем і питань, які обговорювалися на конференції. Зокрема, теми їх виступів були присвячені таким актуальним питанням: мета та функції правового впливу як засобу гарантування прав і свобод особи; проблеми визначення принципу рівності в правовій теорії та юридичній практиці; формальна рівність як формула, що виражає справедливість позитивного права; соціально-правова держава як фундаментальна умова для механізму забезпечення прав людини в Україні; адвокатський запит як спосіб забезпечення процесуальної рівності учасників кримінального судочинства; категорія «рівність» у праві та судочинстві давньої Русі княжої доби тощо.

Новелою даної конференції було вручення оргкомітетом Сертифікатів її учас-

никам. Так, за кращу наукову роботу (статтю) були нагороджені шістьма дипломами представники молодих вчених та студентської молоді.